

XXI ASRDA INGLIZ TILINING OMMALASHUVI

O'ktamova Jasmina Muzaffar qizi

Shahrisabz Davlat Pedagogika Instituti Xorijiy til va adabiyot

yo 'nalishi 3-23 guruh talabasi

jmuzaffarovna@gmail.com

O'ktamov Madadjon O'ktam o'g'li

Shahrisabz davlat Pedagogika Instituti "Matematika va ta'limda

axborot texnologiyasi" kafedrasi o'qituvchisi

oktamovm03@mail.ru

Annotatsiya: Ushbu maqolada XXI asrda ingliz tilini o'qitishning zamonaviy va innovatsion usullari, metodlari haqida batafsil malumotlar berilgan. Maqolada maktablarda o'quvchilardagi til o'rganish bilan bog'liq bo'lgan ayrim muammolarni aniqlab ularga yechim topish, ularning til ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan metodlar va innovatsion usullar haqida yozilgan. Ushbu metodikalar, innovatsion usullar va axborot texnologiyalari ingliz tilini o'qitishni sezilarli darajada boyitadi.

Kalit so'zlar: H. Palmer metodikasi, Spelling bee, Creative Problem Solving, Thinkers meeting, Merry Riddles, When pictures speak, O'quvchi va uning tevarak-atrofi metodika mezonlari.

Abstract: This article provides detailed information about modern and innovative methods and techniques of teaching English in the 21st century. The article describes methods and innovative techniques aimed at identifying and solving some of the problems associated with language learning in schools, as well as developing their language skills. These methods, innovative methods and information technologies significantly enrich the teaching of English.

Keywords: H. Palmer methodology, Spelling bee, Creative Problem Solving, Thinkers meeting, Merry Riddles, When pictures speak, The student and his environment methodological criteria.

Аннотация: В статье представлена подробная информация о современных и инновационных методах и методиках преподавания английского языка в 21 веке. В статье описываются методы и инновационные подходы, направленные на выявление и решение некоторых проблем, связанных с изучением языка среди учащихся школ, а также на развитие их языковых навыков. Эти методики, инновационные методы и информационные технологии значительно обогащают преподавание английского языка.

Ключевые слова: Методология Г. Палмера, Конкурс на знание орфографии, Творческое решение проблем, Встреча мыслителей, Веселые загадки, Когда говорят картинки, Ученик и его окружение. Методологические критерии.

Kirish: Malumki, XXI asr rivojlanish, taraqqiyot va innovatsion texnologiyalar asri. Hozirda har bir sohada innovatsion texnologiyalardan va zamonaviy ilm-fan vositalaridan

foydalanib kelinmoqda. Shu sababli, maktablarda ham o'quvchilarning ingliz tilini chuqur o'rganishlari va ularning til ko'nikmalarini oshirish uchun zamonaviy va innovatsion vositalardan, metodlardan, sinflar tizimida turli xil interaktiv o'yin va amaliy mashg'ulotlardan foydalanish zarur.

O'quv jarayoniga innovatsion texnologiyalarning joriy etilishi chet tillarni o'qitish jarayonida talim mazmuni va metodlarini ehtiyojlar asosida takomillashtirilishi bilan uzviy bog'liqdir. Chet tillarini o'qitishning asosiy maqsadi maktab o'quvchilarining kommunikativ madaniyatini shakllantirish va rivojlantirish, chet tilini amaliy jihatdan o'rgatishdir. Professor, amaliy tilshunos olim Azamat Akbarovning ta'kidlashicha, chet tilini o'rganish «yaxshi taassurot qoldiradigan» tarjimai holga ega bolish yoki sayohat qilishda qol keladigan vositadan ham jiddiyoq ahamiyatga ega. U o'quvchilarni aqlliyoq, tez qarorga keluvchi insonga aylantiradi va hatto suhbat olib borish qobiliyatlarini ham oshiradi.

Psixologik tadqiqotlar ham chet tillarini o'rganish va so'zlashish afzalliklarini namoyon etmoqda. O'qituvchining vazifasi har bir o'quvchi uchun sharoit yaratish, har bir o'quvchiga o'z faolligini, ijodiy qobiliyatini namoyish etish imkonini beradigan o'qitish usullarini tanlashdir.

XXI asrda zamonaviy ingliz tilini o'qitishning asosiy vazifasi nafaqat keng malumot berish, balki o'sib borayotgan o'quvchining bilimini mustaqil ravishda egallashi, bilim sohasida doimo chuqurlashishga intilishi va ingliz tilini o'rganishga bo'lgan qiziqishini, ishtiyoqini oshirish maqsadida maktablarda o'quvchilarga zamonaviy metodikalar, yangi axborot texnologiyalardan va internet resurslari kabi zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanib dars o'tishdir.

Nutq aloqa vositasi ekan, uni o'rganish talimning umumiy amaliy maqsadiga kiradi. Biroq, bugungi kunda maktab o'quvchilarida chet tillarini o'rganishda nutq bilan bog'liq muammo bor. Bu holatga professor Azamat Akbarov shunday fikr bildiradi: Afsuski, bugungi kunda qo'llanayotgan ba'zi til o'rgatish metodlari o'quvchilarning vaqtini behuda sarflaydigan mashg'ulotlar, xolos. Til o'qituvchilari chet tilini o'rgatishda adabiyotni o'qish va grammatik qoidalarni batafsil tahlil qilishga emas, balki ko'proq suhbatlashish ko'nikma va malakalariga alohida e'tibor berishlarini xohlar edim. Bunday darslarda o'qish va yozishga asosiy e'tibor qaratiladi, so'zlashuv va tinglab tushunishga juda kam yoki umuman izchil e'tibor berilmaydi. O'quvchi tilni o'rganishni boshlagan vaqtdan muttasil so'zlashishi juda muhim. Demak, maktab o'quvchilariga dars mobaynida faqat yangi malumotlar berish, o'quv darsliklaridagi yozma mashqlarni bajartirish, doimiy ravishda qoidalar yoki lug'atlar yodlatish ularning ingliz tilini o'rganishga bo'lgan qiziqishlarini so'ndirib qo'yish bilan bir qatorda ularning nutq bilan bog'liq muammolarining kelib chiqishiga ham sababchi bo'lishi mumkin. Ruhshunoslar va talimshunoslar etirof etishlaricha, o'quvchilarga ta'lim jarayonida yetarli miqdorda qiyinchiliklarni yengib borish o'rgatilsagina, ularning tafakkurini tezkorlik bilan rivojlantira olish mumkin. Shu sababli, o'quvchilardagi nutq bilan bog'liq muammolarni hal qilish maqsadida nutqiy rivojlantirishga asoslangan metodikalardan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Maktablarda o'quvchilarning til ko'nikmalarini oshirishi va

ulardagi muammolarni bartaraf qilish uchun Harold Palmer metodidan foydalanish tafsia qilinadi. Ushbu metodning maqsadi ingliz tilini erkin egallash, ya'ni nutqni tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozuv malakalarini egallash nazarda tutiladi.

H.Palmer metodida o'qituvchilarga o'quvchilar og'zaki nutqni egallashlari uchun ular bilan birga quyidagi masalalarni inobatga olgan holda ishlash tafsia etiladi:

1. Til qiyinchiliklarini tasnif etish (talaffuz, imloviy, etimologik, semantik, sintaktik qiyinchiliklar).
2. Og'zaki nutqni ikki yo'nalishda o'rgatish: tinglab tushunish va gapirish.
3. Passiv til boyligini shakllantirish, so'ngra uni reproduktiv nutqda faol qo'llash.
4. So'zlarning manosi ochishda ko'rgazmalilik, tarjima, chet tilda izohlash, matn mazmunidan foydalanish.
5. Nutqiy parchalarni yodlab o'zlashtirish.
6. So'zlarni muayyan mezonlarga binoan tanlash.
7. Mavzularga oid matnlarni tanlash, lug'at-minimum tuzish va o'qish turlarini aniqlash.

Muammolarni bartaraf etib, yuqori natijalarga erishishda, albatta, til o'rganishdagi qiyinchiliklarni aniqlab olish yaxshi natija beradi. O'quvchilarda nutqni rivojlantirish uchun maktab dasturiga mavzular kiritilishida o'quvchi va uning tevarak-atrofi metodika mezonlariga suyanib ish ko'rilishi lozim. Sodaroq qilib aytganda, o'quvchi, avvalambor, o'zi haqida, o'ziga yaqin kimsalar va narsalar haqida ingliz tilida (do'stlari, muallim, oila azolari va sinfi, maktab, uyiga oid) fikr bayon etishi, soniyan, uzoqroq masofa haqida (qishlog'i yoki shahriga oid) fikr yuritish olishi va, nihoyat, o'z Vatani va tili o'rganilayotgan mamlakat(lar) haqida axborot bera olishi talab qilinadi. Ushbu mavzularning metodik tasnifi 3ta yirik nomni tashkil etadi: O'quvchi tevarak-atrofi, Vatanimiz, Tili o'rganilayotgan mamlakat. Maktablarda shu kabi mavzularga tayangan holda o'quvchilarning ingliz tilida gapirish ko'nikmalarini rivojlantirish mumkin.

Zamonaviy jamiyatning o'zgaruvchan voqealari va uning faol rivojlanishi sharoitida ingliz tilini o'qitishda o'qitishning innovatsion usullaridan foydalanish lozim.

Bugungi kunda maktablarda ingliz tili o'qituvchilari AQSH, Angliya pedagoglari tajribasiga tayangan holda quyidagi innovatsion usullardan foydalanishlari tafsia qilinadi:

— Muammoli vaziyat yechimi (Creative Problem Solving) usulini qo'llash uchun hikoyaning boshlanishi o'qib beriladi va uning qanday yakun topishi o'quvchilar hukmiga havola qilinadi;

— Quvnoq topishmoqlar (Merry Riddles). O'quvchilarga topishmoqlar o'rgatish ingliz tilini o'rgatishda muhim ahamiyatga ega, ular o'zlariga notanish bo'lgan so'zlarni o'rganadilar va o'ylab topishmoq javobini topadilar;

MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS

— Rasmlar soʻzlaganda (When pictures speak) usuli ancha qulay boʻlib, ingliz tilini oʻrgatishda oʻquvchilarning ogʻzaki nutqini rivojlantirishda yordam beradi, buning uchun mavzuga oid rasmlardan foydalanish lozim;

— Allomalar yigʻini (Thinkers meeting) usulini qoʻllash jarayonida oʻquvchilar oʻzlaru xohlagan allomalar, shoir va yozuvchilardan birini tanlab ularning hikmatli soʻzlaridan aytib berishadi. Bunday paytda ular aytib ketgan hikmatli soʻzlardan darslarda foydalanish oʻquvchi-yoshlarni komil inson boʻlib tarbiyalanishlariga yordam beradi.

— Sʻzlarni toʻgʻri harflab aytish (Spelling bee) usulini qoʻllash uchun oʻquvchilar oʻzlari yod olgan lugʻatlardagi har bir soʻzlarni toʻgʻri harflab aytishlari kerak boʻladi.

Bu usul oʻquvchilarning gapirish va yozish koʻnikmalarining rivojlanishiga yordam beradi

Yuqorida aytib oʻtilgan har bir innovatsion usullar oʻziga xos afzallik jihatlariga egadir. Bunday usullarning barchasida oʻqituvchi va oʻquvchi oʻrtasidagi hamkorlik, oʻquvchining talim jarayonidagi faol harakati koʻzda tutiladi.

Ingliz tilini oʻqitishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish ham oʻquvchilarning fanga boʻlgan qiziqishlari va faolliklarining oshishiga sababchi boʻladi. Oʻqituvchi dars mobaynida oʻquvchilarning sinf tizimidan kelib chiqqan holda ularga ingliz tilidagi, davomiyligi 3 yoki 5 daqiqa blgan qiziqarli va tarbiyaviy ruhdagi videoroliklar qoʻyib berishi lozim. Ushbu videoroliklarning davomiyligi uzoq boʻlsa, ayrim oʻquvchilarni zeriktirib qoʻyishi yoki ular bazi soʻzlarga tushunmay qolishi mumkin. Shu sababli videoroliklarning davomiyligi qisqa boʻlishi maqsadga muvofiqdir.

Darsda oʻquvchilarga videoroliklar qoʻyib berish orqali ularning diqqatini tilni oʻrganishga jalb qilish mumkin. Yangi mavzularni, malumotlarni, grammatik qoidalarni, qiziqarli malumotlarni, sher, lugʻat yoki tarixiy va mashhur shaxslar haqida videoroliklar qoʻyib berish orqali har tomonlama samarali natijalarga erishish mumkin. Jumladan, oʻquvchilarda tinglash, tinglab tushunish, koʻrib yodda saqlash, gapirish kabi koʻnikmalar rivojlanadi.

Xulosa: Xulosa oʻrnida shuni aytilish lozimki, XXI asrda davrning oʻzi yangiliklarni, yangilanishni talab qilayotgan ekan, oʻsib kelayotgan yosh avlodga yangi, zamonaviy usullar orqali dars oʻtish ham davrning bir talabidir, desak adashmagan boʻlamiz. Oʻquvchi-yoshlar kelajakda yetuk kadr boʻlib yetishishlari uchun ularga hozirdanoq ilmiy, manaviy-marifiy va psixologik jihatdan yordam berib ularni qoʻllab-quvvatlash lozim.

Maktab oʻquvchilarining til koʻnikmalarini hozirdanoq rivojlantirish kelgusida juda katta muvaffaqiyatli natijalar beradi. Yuqorida aytib oʻtilgan metodikalar, innovatsion usullar va zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish ularning til oʻrganishga boʻlgan qiziqishlarini oshirish, ularni tilni oʻrganishga jalb qila olish, ulardagi yuzaga kelgan qiyinchiliklarni hal qila olish, fikrlash, oʻz istedodlarini namoyon qila olish va ularning oʻqish, gapirish, tinglab tushinish va yozuv kabi koʻnikmalarini rivojlantirib, katta natijaga erishish uchun yordam beradi. Innovatsion usullarni qoʻllash natijasida oʻquvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatlari rivojlanadi, nutqi ravonlashadi,

tez va to'g'ri javob berish malakasi shakllanadi. Shu o'rinda aytish lozimki, o'qitishda metodikalar, innovatsion usullarni qo'llashdan tashqari axborot texnologiyalarining joriy etilishi axborotni qabul qilish va qayta ishlash jarayonini sezilarli darajada diversifikatsiya qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLA:

1. J.Jalolov Chet tili o'qitish metodikasi Toshkent 2012.
2. Bekmuratova U. B. Ingliz tilini o'qitishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish mavzusida.
3. Bakhriddinova, D. (2020). EUPHEMISMS ABOUT GETTING FIRED IN ENGLISH AND UZBEK. Журнал иностранных языков и лингвистики, 1(1), 30-34.
4. Baymatov, A., & Bakhriddinova, D. (2020). EVFEMIZM—NUTQ VOSITASI SIFATIDA. Архив Научных Публикаций JSPI.
5. Bakhriddinova Dildora Oktamovna. The etymological gradual development of euphemisms . ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. Year:2020, Volume: 10, Issue:10. First page : (578) Last page : (583). Online ISSN: 2249-7137

